

Ю.М. Нідзельська

м. Житомир

КОНЦЕПТ ЯК ОДИН ІЗ ПРОВІДНИХ ТЕРМІНІВ У ДОСЛІДЖЕННЯХ СУЧАСНОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ

По-перше, варто зазначити, що лінгвокультурологія є молодого наукою, яка виникла наприкінці ХХ-го століття, ця наука розвинулася на межі культурології та лінгвістики, тому її вважають вагомим напрямом в межах сучасного мовознавства. Як підкреслюють В. Маслова, В. Красних та інші науковці, сучасна лінгвокультурологія вивчає мову як феномен культури, це певне бачення світу крізь призму національної мови. *Об'єкт* цієї науки – мова як віддзеркалення і фіксація культури, культура крізь призму мови. *Предмет* цієї науки – це одиниці мови і дискурсу, які володіють культурно-значущим наповненням (В. Красних). По-друге, не можемо залишити без уваги той факт, що *концепт* викликає глибоку зацікавленість дослідників з мовознавства, психології, етнолінгвістики, соціології, культурології, історії, етнопсихології та ін. Відтак, існує думка, що застосування його у різних галузях знань, з одного боку, може свідчити про певні методологічні труднощі вищезазначених дисциплін, а з іншого боку, вивчення концепту із використанням методів, результатів досліджень різних сфер може сприяти ефективнішому аналізу певних явищ. Отже, концепт є міждисциплінарним поняттям. Серед учених, яких цікавить сутність концепт, необхідно назвати такі імена: С. Аскольдов, А. Белова, А. Вежбицька, В. Карасік, О. Кубрякова, Ю. Степанов, В. Красних та ін. У сучасній лінгвокультурології термін концепт використовують поряд із *лінгвокультурема*, якою позначають комплексні міжрівневі одиниці, які є діалектичними єдностями лінгвістичного та екстралінгвістичного. Такі одиниці, як відомо, акумулюють мовне представлення і тісно пов'язане з ними позамовне культурне середовище (Див. В. Воробйов). Ці одиниці можуть виражатися словом, словосполученням, цілим текстом, мають значний конотативний смисл. Також науковці вживають *константа* (Ю. Степанов), *логоеністема*, але найчастіше – *концепт*. З іншого боку, *культурні концепти*, як підкреслює В. Маслова, є іменами абстрактних понять, тому культурна інформація у них прикріплюється до понятійного ядра. Ми хочемо нагадати, що для української лінгвокультури такими утвореннями можна вважати: ВОЛЯ, ДОЛЯ, СЕРЦЕ, для німецької ПОРЯДОК, для єврейської ШАББАТ, КАШРУТ, ГОЛОКОСТ, для американської ПРИВАТНІСТЬ, ПАТРІОТИЗМ. С. Аскольдов вважав, що концепт є мисленнєвим утворенням, яке заміщує нам у процесі мислення невизначену кількість предметів одного і того самого виду [1: 269]. Також відомим у лінгвокультурологічних розвідках є визначення А. Вежбицької, яка підкреслювала, що це об'єкт із світу “Ідеальне”, який має ім'я та відображає певні культурно-обумовлені уявлення людини про світ “Дійсність”. Посилену увагу лінгвокультурологів привертає і дефініція Ю. Степанова, який концепт тлумачить як згусток культури у свідомості людини, те, у вигляді чого культура входить до ментального світу людини.

Ю. Бельчиков підкреслює, що цілком закономірним виглядає той факт, що поняття “концепт” і концепція концептології у контексті лінгвокультурології та теорії міжкультурної комунікації отримує своє обґрунтування, дослідницьке втілення на сучасному етапі розробки теоретичного мовознавства (вагомою ознакою якого є принциповий авторитет *антропоцентричної* інтерпретації мови), у межах сучасної парадигми мовознавчих пошуків, яка характеризується, з одного боку, комплексним узагальнюючим підходом до одиниць та категорій мови у їх багатовимірному співвідношенні з категоріями соціокультурного осмислення тієї дійсності, яка оточує етнічний соціум протягом усього його існування, а з іншого боку, дослідженням явищ духовного світу у співвідношенні з людською свідомістю та мовою [2: 120, 121]. Отже, недивним є той факт, що сьогодні сутність концепт вивчають у лінгвокультурології: обсяг його змісту, функції, онтологічна сутність, зв'язок з іншими мисленнево-мовленневими формоутвореннями тощо. О. Потебня, на думку Ю. Бельчикова [Див. 2], запропонував продуктивну саме для лінгвокультурологічних досліджень ідею стосовно вивчення окремих слів у складі та в контексті відомих угруповань лексем, які об'єднано одним і тим самим *уявленням* (у термінах О. Потебні), однією семантичною категорією. До того ж, таке дослідження мовознавець пов'язує із вивченням менталітету певного етносу, його побуту. Концепти побутують у мисленнєвій сфері, аналіз мовних картин світу дає нам ключі для кращого її розуміння. На думку С. Термінасової, *культурна* та *мовна* картини світу тісно взаємопов'язані, тобто вони знаходяться у стані неперервної взаємодії, приводять до реальної картини світу, точніше до дійсності, яка оточує людину. Отже, саме органічне поєднання цих парадигматичних категорій етнічної, національної мови обумовлене онтологічною природою слова як одиниці мисленневої концептуалізації оточуючого світу у його предметно-понятійному різноманітті [3 : 47]. *Перспективою* подальших досліджень вважаємо вивчення інших одиниць лінгвокультурології: символів, архетипів міфологем, поняття прецедентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аскольдов С. А. Концепт и слово / С. А. Аскольдов // Русская словесность. Антология. – М., 1997. – С. 267– 279.
2. Бельчиков Ю. А. К понятию “концепт” в контексте лингвокультурологии / Ю. А. Бельчиков // Язык. Культура. Общение: Сб-к науч. трудов. – М.: Гнозис, 2008. – С. 116 – 122.
3. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. / С. Г. Тер-Минасова. – М.: Слово, 2000. – 624 с.